UPPSALA
UNIVERSITET

Henrik Arnstad:

Sju essäer om rasism och religion

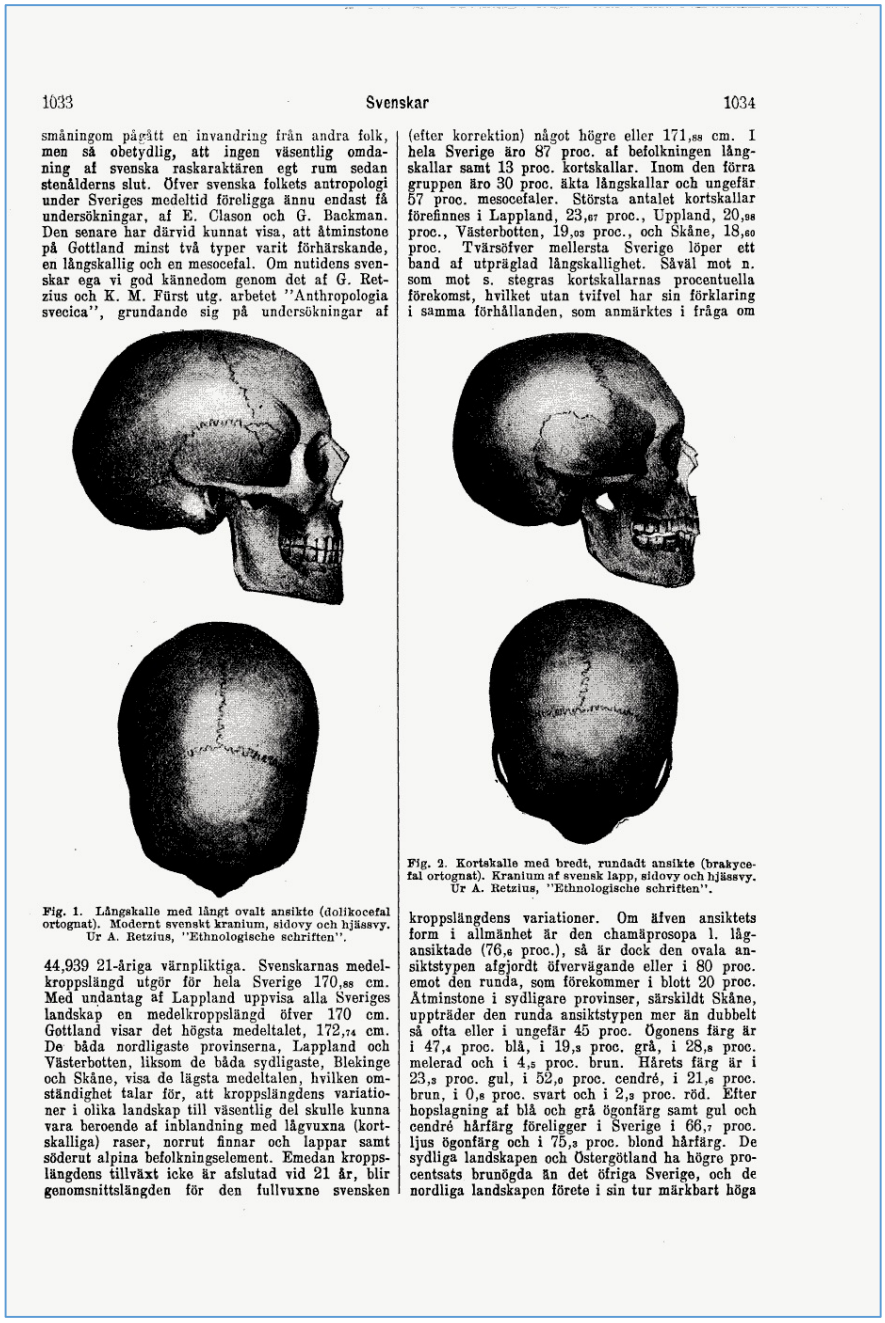

1033 Svenskar 1034

småningom pågått en invandring från andra folk, men så obetydlig, att ingen väsentlig omdaning af svenska raskaraktären egt rum sedan stenålderns slut. Öfver svenska folkets antropologi under Sveriges medeltid föreligga ännu endast få undersökningar, af E. Clason och G. Backman. Den senare har därvid kunnat visa, att åtminstone på Gottland minst två typer varit förhärskande, en långskallig och en mesocefal. Om nutidens svenskar ega vi god kännedom genom det af G. Retzius och K. M. Fürst utg. arbetet "Anthropologia svecica", grundande sig på undersökningar af

Fig. 1. Långskalle med långt ovalt ansikte (dolikocefal ortognat). Modernt svenskt kranium, sidovy och hjässvy. Ur A. Retzius, "Ethnologische schriften".

44,939 21-åriga värnpliktiga. Svenskarnas medelkroppslängd utgör för hela Sverige 170,88 cm. Med undantag af Lappland uppvisa alla Sveriges landskap en medelkroppslängd öfver 170 cm. Gottland visar det högsta medeltalet, 172,74 cm. De båda nordligaste provinserna, Lappland och Västerbotten, liksom de båda sydligaste, Blekinge och Skåne, visa de lägsta medeltalen, hvilken omständighet talar för, att kroppslängdens variationer i olika landskap till väsentlig del skulle kunna vara beroende af inblandning med lågvuxna (kortskalliga) raser, norrut finnar och lappar samt söderut alpina befolkningselement. Emedan kroppslängdens tillväxt icke är afslutad vid 21 år, blir genomsnittslängden för den fullvuxne svensken (efter korrektion) något högre eller 171,88 cm. I hela Sverige äro 87 proc. af befolkningen långskallar samt 13 proc. kortskallar. Inom den förra gruppen äro 30 proc. äkta långskallar och ungefär 57 proc. mesocefaler. Största antalet kortskallar förefinnes i Lappland, 23,67 proc., Uppland, 20,98 proc., Västerbotten, 19,03 proc., och Skåne, 18,60 proc. Tvärsöfver mellersta Sverige löper ett band af utpräglad långskallighet. Såväl mot n. som mot s. stegras kortskallarnas procentuella förekomst, hvilket utan tvifvel har sin förklaring i samma förhållanden, som anmärktes i fråga om

Fig. 2. Kortskalle med bredt, rundadt ansikte (brakycefal ortognat). Kranium af svensk lapp, sidovy och hjässvy. Ur A. Retzius, "Ethnologische schriften".

kroppslängdens variationer. Om äfven ansiktets form i allmänhet är den chamäprosopa 1. lågansiktade (76,6 proc.), så är dock den ovala ansiktstypen afgjordt öfvervägande eller i 80 proc. emot den runda, som förekommer i blott 20 proc. Åtminstone i sydligare provinser, särskildt Skåne, uppträder den runda ansiktstypen mer än dubbelt så ofta eller i ungefär 45 proc. Ögonens färg är i 47,4 proc. blå, i 19,3 proc. grå, i 28,8 proc. melerad och i 4,5 proc. brun. Hårets färg är i 23,3 proc. gul, i 52,0 proc. cendré, i 21,6 proc. brun, i 0,8 proc. svart och i 2,3 proc. röd. Efter hopslagning af blå och grå ögonfärg samt gul och cendré hårfärg föreligger i Sverige i 66,7 proc. ljus ögonfärg och i 75,3 proc. blond hårfärg. De sydliga landskapen och Östergötland ha högre procentsats brunögda än det öfriga Sverige, och de nordliga landskapen förete i sin tur märkbart höga

Bild: *Nordisk familjebok,* uppslagsord "svenskar" (1918).

Inledning.

Detta är en sammanställning av sju examinationsgrundande essäer skrivna för utbildningen *Religion och rasism*, Teologiska institutionen vid Uppsala universitet, våren 2016. Lärare på kursen var professor Mattias Gardell.

Innehåll.

Inledning. 2
Innehåll. 2
1. Definitioner av rasism. 3
2. Teologiska rasismformationer 8
3. Tidiga koloniala erövrare 14
4. Rasismernas utveckling i den nya världen 18
5. Det rena folket i norr. 24
6. Rasismer i pluralis. 31
7. Mestizaje – den kosmiska rasen. 37
Litteratur och källor 40

1. Definitioner av rasism.

Begreppet rasism som sådant är svårhanterligt, på grund av paradoxen att (1) rasism existerar samtidigt som (2) ytterst få individer, sociala sammanslutningar eller politiska partier tolkar sig själva såsom ”rasister”. Begreppet är därmed snarlikt flera andra samhällsfenomen, som exempelvis ”terrorism” (vi vet att terrorism är en existerande form av våld men ytterst få definierar sig själv som ”terrorist”).[1]

Bethencourt deklarerar tidigt i sin studies inledning en uppfattning angående rasism (”notion of racism”), vilken specificeras som ”prejudice concerning ethnic descent coupled with discriminatory action”.[2] Senare beskriver Bethencourt weberiansk teori, utifrån vilken han sammankopplar rasism (och rasteori) till ”the monopolization of social power”, det vill säga makt. Bethencourt fortsätter:

> It is the struggle for the monopoly of social power that is at stake with racism and racial theory. Prejudice concerning ethnic descent coupled with discriminatory action therefore are linked to political projects, even if they do not always become integrated and institutionalized by the state. These interpretations inspire my hypothesis that racism is triggered by political projects […] Racism can be fed or deterred by influential powers, and is channelled by a complex web of collective memories and sudden possibilities—a web that can change the forms and targets of racism.[3]

Rasism enligt Bethencourt är alltså ett politiskt projekt syftande till att producera makt. Denna förklaringsmodell har sin fördel i, att den tydligt särskiljer rasism från fenomenet främlingsfientlighet (*xenofobi*), som har sin grund i psykologi.

Utanför kurslitteraturen existerar fler verk, vilka diskuterar definitionsproblematiken på liknande sätt som Bethencourt. Historikern George M. Fredrickson skriver i sin

---

[1] Angående ”rasist” existerar förvisso undantag, exempelvis den framlidne SD-politikern Stellan Bojerud som kallade sig själv ”stolt rasist”. *Aftonbladet*, ”SD-toppen hyllar nazisters insatser i strid” (2013-12-13), http://www.aftonbladet.se/nyheter/article18013583.ab (hämtat 2016-03-17).
[2] Bethencourt, sid. 1.
[3] *Ibid*, sid. 6.

bok *Racism* att hans definition av rasism innehåller två komponenter – ”difference and power”:

> It originates from a mind set that regards “them” as different from “us” in ways that are permanent and unbridgeable. This sense of difference provides a motive or rationale for using our power advantage to treat the ethnoracial Other in ways that we would regard as cruel or unjust if applied to members of our own group.[4]

Fredrickson understryker alltså även han komponenten makt hos rasism. Detta sker i enlighet med en idé om politisk ideologianalys, vilken hävdar att ideologier utgör kluster av politiska idéer vilka sammantagna formerar den specifika ideologin (en metodologi som vanligen sammankopplas med statsvetaren Michael Freeden). Med andra ord utgör specifika idéer något som kan liknas vid atomer, vilka tillsammans bildar något som kan liknas vid en molekyl, det vill säga en ideologi (exempelvis socialism, liberalism, etc.). Rasism utgör därmed en politisk ideologi, enligt Bethencourt, Fredrickson, med flera. Viktigt att understryka blir därmed att politiska ideologier – enligt Freeden och andra ideologiteoretiker – utgör idealmodeller, vilka i verkligheten representeras av konkreta politiska rörelser, partier och aktivister. De senare är dock ytterst sällan bokstavstroget renläriga ideologiska produkter. I praktiken blandas ideologier och – framför allt – olika tolkningar av ideologier, i dessa fysiska manifestationer (politik) av idealet (ideologi).[5]

Denna problematik utgör både styrkan och svagheten hos Rattansi. Denne pekar på, att eftersom mänskliga ”biologiska raser” inte existerar, så blir även begreppet rasism problematiskt (”*a problematic concept*”) och paradoxalt. Rattansi uppehåller sig särskilt vid vad han kallar ”*new racism*”, som utgår från idéer där diskursen kring kultur får ersätta ras. Denna diskurs bär flera namn, varav Rattansi nämner ”*cultural racism*”, ”*neo-racism*” och ”*the racism of cultural difference*”. Jag själv har föreslagit

---

[4] George M. Fredrickson, *Racism* (Princeton, 2002), sid. 7.

[5] Exempelvis har Karl Marx, Josef Stalin, Mao Zedong, Hjalmar Branting och Olof Palme samtliga kallat sig själva för socialister, trots att deras konkreta politik har skiljt sig mycket från varandras.

termen ”kulturbiologi”, som begreppsmässigt relaterar till termen ”rasbiologi”. Jag skriver hos Forum för levande historia:

> En bärande tanke i kulturbiologin är att kulturen finns nedärvd i generna – i individens fysiska kropp. Denna tankegång är mycket stark i debatten om Eurabien, eftersom förfäktarna framhåller att ”muslimer” föder många fler barn än ”oss”. Lömskheten består alltså mer i produktion av nya ”muslimer” snarare än i själva invandringen från muslimska länder. Barnen och barnbarnen och barnbarnens barn förutsätts alltså vara genetiska bärare av Den Stora Konspirationen mot västerlandet. De är per definition ”onda”, trots att de till stora delar inte ens är födda ännu. Samtidigt värjer sig förfäktarna mot varje anklagelse om rasism. Sverigedemokraterna skriver exempelvis på sin hemsida att partiet kraftfullt tar avstånd från både rasism och ”mångkulturalism”. Det är alltså muslimens ”kultur” som är anstötlig, inte dennes ”ras”.[6]

Rattansis åsikt är, att eftersom rasism är komplext, så bör forskarsamhället ge upp försöken att definiera begreppet, ”[…] allowing us to break with the usual practice of attempting to find one tight and restricted I definition of racism […]”. Rattansi ställer upp dikotomin rasism/icke-rasism och menar att detta binära system kan överges, ”[…] it is necessary to speak not just of a single racism, but always to about racisms in the plural.”[7] Detta för att förstå rasismens pluralitet.

Rattansis resonemang liknar många andra diskussioner, kring likaledes svåra begrepp, särskilt då de är kontroversiella (jag exemplifierade ovan med begreppet *terrorism* – själv har jag större erfarenhet av att debattera begreppet *fascism*). Innebär svårigheter därmed att forskningen har att ge upp? Tankegången är problematisk. Vetenskapen har ständigt konfronterats med svåra problem, både inom naturvetenskapen och humaniora. Forskningens själva idé är att producera ”tillfälliga sanningar”, som pågående falsifieras men ändå för samtalet vidare. Rattansi förnekar inte att rasism existerar. Att därmed försöka definiera fenomenet –

---

[6] Arnstad, ”Från rasbiologi till kulturbiologi”, *Forum för levande historias skriftserier* (Stockholm, 2012), http://www.levandehistoria.se/sites/default/files/wysiwyg_media/fran_rasbiologi_till_kulturbiologi_av_henrik_arnstad.pdf (hämtat 2016-03-17)

[7] Rattansi, sid. 106.

måhända felaktigt eller alltför begränsat – utgör ingen ansträngning att försöka leverera en slutgiltig sanning. Så fungerar inte vetenskap, särskilt inte humanvetenskap. Förslag på definitioner bör snarare ses som ett anslag till vetenskaplig debatt och diskussion. Och att forskaren ska backa inför det svåra – eller ens det omöjliga – synes märkligt.

Rattansi föreslår dock en alternativ begreppsanvändning, nämligen ”rasifiering” (*racialization*):

> The concept of racialization moves research and political argument away from the unproductive debates about whether any particular individuals, propositions, claims, and doctrines are simply ’racist’ or ’non-racist’. Instead, the field is opened up to more useful analyses of the different mixes of biological and cultural connotations of difference, superiority and inferiority that emerge in public and private statements, conversations, jokes, and so forth.[8]

Diskussionen kring hur olika kollektiv rasifieras anknyter till beskrivningen av rasism, i det inflytelserika verket *The SAGE Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination*, där forskarna John F. Dovidio, Samuel L. Gaertner och Kerry Kawakami beskriver hur en specifik ”grupp av människor” rasifieras:

> Racism is a form of intergroup reaction (including thoughts, feelings, and behaviours) that systematically advantages one’s own group and/or disadvantages another group […] Racism represents an organized system of privilege and bias that systematically disadvantages a group of people perceived to belong to a specific race.[9]

---

[8] Rattansi, sid. 107.
[9] John F. Dovidio, Samuel L. Gaertner och Kerry Kawakami, ”racism”, ur John F. Dovidio, Miles Hewstone, Peter Glick, Victoria M. Esses (red.), *The SAGE Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination* (London, 2010), sid. 312.

Lydelsen ”*perceived to belong to a specific race*” innebär alltså rasifiering, som enligt författarna kan drabba människogrupper kulturellt, institutionaliserat eller individuellt. Definitionen löser inte alla problem som finns i begreppet rasism, men visar att det går utmärkt att diskutera kring både rasism och rasifiering i samma definitionskontext.

Sammanfattningsvis går det alltså att förstå begreppet rasism som en politisk ideologi, vilken – i likhet med alla politiska ideologier – har en naturlig vilja att förverkliga sig själv, det vill säga etablera makt. Både utifrån den egna ideologins möjligheter till genomslag i samhälle och stat, men också gentemot de grupper som ideologin – i dess många skiftande manifestationer (*kulturbiologi, rasbiologi*, etc.) liksom utifrån dess manifestationsformer (individuellt, institutionellt, organisationer, politiska partier, etc.) – bestämmer sig för att utsätta, som måltavlor för rasism. Detta kan ske medvetet eller omedvetet, eftersom ytterst få individer eller organisationer tolkar sig själva som rasister eller explicit rasistiska. Såsom alla politiska idéer kan rasismen påverka utan att det dikotomiska system som Rattansi föreslår (rasism/icke-rasism som binär modell) behöver bli verklighet. En jämförelse: den medborgare som anser sig själv vara socialist kan samtidigt hysa liberala, konservativa eller andra icke-socialistiska uppfattningar. Likaså kan den människa som generellt manifesterar icke-rasism hysa rasistiska åsikter, utan att för den skull kunna definieras som rasist.

2. Teologiska rasismformationer

Under det tidiga 300-talet genomgick det romerska imperiet en serie snabba förändringar. Under kejsar Konstantin flyttades centralorten till Konstantinopel vid Bosporen och kristendomen antogs som imperiets officiella religion. Den nya religionens anspråk på universalism innebar dock ett problematiskt förhållningssätt till andra religiösa yttringar inom imperiet och då särskilt judiska grupperingar, eftersom judendomen förnekade Kristus status som Messias. Fredrickson skriver:

> Anti-Judaism was endemic to Christianity from the beginning, but since the founders of their religion were themselves Jews, it would have been difficult for early Christians to claim that there was something inherently defective about Jewish blood or ancestry.[10]

Men vid 300-talet hade denna problematik passerat och det romerska rikets kristna antipatier gentemot judar kunde friare utgå från tanken att judarna bar på ett kollektivt och ärftligt ansvar för mordet på Kristus. ”The notion that Jews were collectively and hereditarily responsible for the worst possible human crime— deicide— created a powerful incentive for persecution”, skriver Fredrickson.[11] Detta kan tolkas som rasismens (antisemitismens) födelse som statlig politik.

Under slutet av 300-talet påbörjades processen av splittring av kristendomen i en västlig del (den blivande katolska kyrkan under biskopen – påven – i Rom) och en östlig del, under religiös ledning från Konstantinopel (ortodoxa kyrkan).[12] Ur ett västeuropeisk perspektiv blev därmed korstågen från 1000-talet och framåt viktiga markörer för produktionen av rasism. Bethencourt betonar korstågens betydelse för skapandet av en västlig identitet. Korstågens tidevarv från 1000-talet till 1200-talet involverade:

---

[10] Fredrickson, *Racism* (Princeton, 2002), sid. 18.
[11] *Ibid*.
[12] Den slutliga brytningen kom år 1054, ”den stora schismen”, då påven Leo IX i väst och patriarken Mikael I i öst bannlyste varandra.

> […] emigration of some two hundred thousand people from West to East, increased trade in the Mediterranean, and produced political exchange and military engagement between Muslims and the Christians powers, both European and Byzantine. With this significant displacement of people, accompanied by intermittent war, *religious and ethnic identification became crucial for negotiating daily survival*. [min kursivering][13]

När påven Urban II utropade det första korståget i Clermont 1095 var det uttalade politiska syftet att skydda kristna trosfränder i Mellanöstern samt garantera åtkomst till det Heliga landet (särskilt Jerusalem). Men detta heliga krig hade en udd, riktad mot icke-kristna monoteistiska religioner. Särskilt islam, som representerade de expansionistiska – och därmed skrämmande – imperier som efter Muhammads initiering av den nya religionen på 600-talet stigit fram som en potent utmanare av kristenheten, inte minst utifrån kalifatets erövring av Jerusalem år 638. Men även judar drabbades fortlöpande av kristna antipatier, vilka fick starkare kraft i och med korstågen. Bethencourt skriver:

> The Crusades thus represented a major turning point for Christendom, not only because they gave ideological expression to an enormous process of expansion and conquest, but also because they unleashed new forms of religious persecution and new concepts of ethnic hierarchy.[14]

Proklamationen av det första korståget 1096 resulterade omedelbart i folkliga överfall och mord på judar i Europa. ”In a few communities, mobs, stirred up by the rhetoric associated with the campaign to redeem the Holy Land from Muslims, turned on local Jews”, skriver Fredrickson.[15] Den historiska process om korstågen utgjorde, innebar en utveckling av europeiskt judehat. År 1150 uppstod i England ryktet att judar rituellt korsfäste kristna barn, ett rykte som spreds i Europa och som snart kompletterades med uppgiften, att judar använde blod från kristna i sina heligaste ceremonier. Dessa europeiska rasistiska manifestationer gick hand i hand

---

[13] Bethencourt, sid. 11.
[14] *Ibid*, sid. 20.
[15] Fredrickson, *Racism* (Princeton, 2002), sid. 19.

med utvecklingen i mellanöstern, där framför allt judarna åtnjutit en relativt skyddad tillvaro under muslimsk överhöghet, sedan det kristna bysantinska imperiet förlorat staden. Korstågen innebar en dramatisk förändring. Bethencourt skriver:

> The first wave of Crusader conquests had a major impact on Jewish and Muslim communities: in every city that offered resistance, such as Jerusalem in 1099, Jews and Muslims were massacred and the survivors sold as slaves. Jewish communities survived only in those cities that capitulated, such as Ascalon and Tyre.[16]

Även de ortodoxa kristna i Mellanöstern led under den västkristna överhögheten. ”The Greek religious hierarchy, which had managed to hold out through three centuries of Muslim rule, was almost completely obliterated from the Holy Land by the Crusaders”, skriver Bethencourt.[17] Detta faktum ställer en viktig fråga till begreppet rasism. Nämligen; om korsfararnas övergrepp på judar utgjorde rasism (de angreps på grund av en ärftlig skuld angående mordet på Kristus), kan man då säga att även övergreppen mot muslimer och ortodoxa kristna utgjorde rasism? Vilka var likheterna i den förda politiken, angående olika kollektiv och grupper? Vilka var skillnaderna?

Jag skulle argumentera att politiken gentemot ortodoxa kristna enbart var av teologisk art. Ingenting jag läst tyder på att ortodoxa ansågs ha en ärftlig skuld, på samma sätt som tilldömdes judarna. Detta antyder att vi bör vara försiktiga med att kalla det västkristna förtrycket av ortodoxa för rasism, snarare handlar det om interna kristna meningsskiljaktigheter (som för övrigt kan jämföras med konflikten mellan shia och sunni inom islam – en konflikt som ofta var betydligt blodigare än konflikten mellan islam och andra monoteistiska religioner). Intressantast är att det västkristna förtrycket av muslimer synes hamna någonstans i mitten. Det innehåller helt klart en rasistisk diskurs (muslimer är förhatliga ”otrogna”, etc.) men på ett

---

[16] Bethencourt, sid. 33.
[17] *Ibid*, sid. 35.

annat sätt än gentemot judarna. Möjligen beror detta på den respekt, som de västkristna torde ha haft för den muslimska kontexten, avseende krigisk, politisk, kulturell, social och ekonomisk kapacitet. Det var förvisso svårt för de västkristna att se ”muslimen” som konstruerad gestalt som generellt underkuvad. Medvetenhet existerade om att striden inte var över i och med erövringen av Jerusalem. Bortom horisonten existerade muslimska arméer, vilka också småningom skulle avsluta perioden av korsfararstyre i Mellanöstern (Jerusalem återerövrades av muslimska styrkor under härföraren Saladin efter slaget vid Hattin år 1187). Sammanfattningsvis åtnjöt *muslimen* en respekt som *juden* saknade, i den västkristnes ögon. Och eftersom rasism bygger på tanken, att etablera en överhöghet gentemot det utsatta kollektivet, kan *graden av rasism* sägas vara av mindre tyngd gentemot den mer respekterade muslimer, jämfört med judar. Vilket självklart var mindre viktigt för för den judiske eller muslimske individen (liksom för den ortodoxe kristne), då de västkristna massakrerna av ”otrogna” pågick utifrån rasismens inneboende mordiska raseri.

En intressant brygga mellan korstågens folkmordslikanande rasism och den kommande behandlingen av judar och muslimer på Iberiska halvön utgörs av behandlingen av Kanarieöarnas urbefolkning; *guancherna*. Bakgrunden utgörs av konsolideringen av en ny maktsfär som trädde fram i regionen under 1400-talet, då furstinnan Isabel I av Kastilien äktade fursten Ferdinand II av Aragon år 1469. År 1479 annekterade Kastilien-Aragon Kanarieöarna, som koloniserats fortlöpande av spanska nybyggare och missionärer, varpå konflikt uppstod gentemot guancherna. Vad som hände med detta folk är möjligen en känslig fråga, vilket exempelvis antyds i svenska Nationalencyklopedin, som begränsar sig till att skriva att de ”upphörde att existera” efter annekteringen.[18] Bethencourt är också abstrakt och skriver att ”war and disease annihalated the native population”.[19] Men intressantare nämner han även att debatt existerade, angående huruvida guancherna hade politiska, ekonomiska och individuella rättigheter. Samt att guancherna själva motsatte sig

[18] *Nationalencyklopedin*, uppslagsord ”guancher”.
[19] Bethencourt, sid. 205.

slaveriet, utifrån juridiska argument: ”Enslaved Guanches, for example, immediately questioned the Catholic kings on the legitimacy of the procedure.”[20] Detta antyder onekligen att övergreppen gentemot guancherna både var rasistiskt – de var inte att betrakta som människor med rättigheter – men att denna rasism samtidigt var utmanad och ifrågasatt, både av offren och av spanska aktörer (jurister). Transkriberat till ett diskursivt plan kan spörsmålet översättas till frågan; *huruvida var guancherna att betrakta som människor*? En fråga som ofta återkommit i rasismens historia, angående specifika grupper.[21] Guanchernas juridiska argument synes ha varit just detta: *Vi är människor*. Medan det segrande juridiska motargumentet då kan tolkas som motsatsen: *Ni är inte människor*. År 1496 var hur som helst motståndskampen över och guancherna utrotades. En paradox är att guancherna i nutiden hyllas av euroepiska rasister som arisk-germanska martyrer för ”massinvandringens” konsekvenser. Den nazistiska webbplatsen Metapedia skriver:

> Den renaste formen av guancher bodde på Teneriffa och var ljushyade, långa och ofta blåögda […] En del forskare har trott sig spåra dem till vandalerna eller andra germanstammar som under folkvandringstiden begav sig till Spanien och Nordafrika.[22]

Betydligt mer välkänt inom rasismforskningen är den iberisk-katolska furstemaktens agerande i samband med *reconquistan* runt år 1500 , en process som avslutade över 700 års muslimsk närvaro i sydvästra Europa (den islamska politiska makten upphörde 1492 och islams existens som distinkt religiös sammanslutning tog slut 1526). Politiken gentemot muslimer och judar har kallats ett förstadium till modern rasism – ”arguably its first real anticipation”, skriver Fredrickson.[23]

---

[20] Bethencourt, sid. 206.
[21] Exempelvis den liberala debatten kring slaveriet på 1800-talet; skulle de svarta slavarna betraktas som egendom och därmed tillhöra slavägaren enligt egendomsrätten, eller skulle slavarna betraktas som människor med mänskliga rättigheter?
[22] *Metapedia*, uppslagsord ”guancher”, http://sv.metapedia.org/w/Guancher (hämtat 160321).
[23] Fredrickson, *Racism* (Princeton, 2002), sid. 31.

Religion var huvudmotorn bakom *reconquistan* (”återerövringen”) och ”re-christianization followed concuest”, skriver Bethencourt.[24] Via denna diskurs anknöt utvecklingen till den religions-rasistiska diskursen. Det nya var en biologisk aspekt, formulerad via uttrycket *Limpieza de sangre* (”blodets renhet”). Kristna samfund som verkat under det muslimska styret benämndes *mozárabes* (deriverat från det arabiska uttrycket *must'arab*, som betyder *arabifierad*) och utsattes för diskriminering. Ännu värre drabbades de judiska och muslimska folkgrupperna i detta nya spansk-katolska kungarike. I och med att *reconquistan* rullade söderut utsattes de spanska judarna för plundringar och massakrer. Men det hade alltid funnits en möjlighet för judar och muslimer att undkomma förföljelser; de hade kunnat ta det kristna dopet och därefter betraktas som inkluderade i den kristna gemenskapen. Reconquistan innebar också att ”widespread conversions resulted from the intimidation of Jewish communities”[25] under den terror som katolikernas tusentals mord innebar. Men 1449 stadfästes principen om *Limpieza de sangre* i Toledo via ett kristet upplopp av kristna aktivister gentemot mot ”nya kristna” (*conversos*). Det spelade inte längre någon roll om individen med ”orent blod” (jude eller muslim) konverterat till katolicismen. Det orena blodet pulserade fortfarande i personens ådror. Detta hade politiska effekter, då ”nya kristna” exempelvis förnekades offentliga och administrativa arbeten. Fredrickson skriver:

> Conversos were identified and discriminated against because of the belief held by some Christians that the impurity of their blood made them incapable of experiencing a true conversion.[26]

En människa med orent blod kunde inte erhålla Kristi sanna nåd, inför yttersta domen och evigheten. Den moderna rasismens politiska tanke om de utsatta kollektivens *oföränderlighet över generationerna* var född.

---

[24] Bethencourt, sid. 27.
[25] Bethencourt, sid. 30.
[26] Fredrickson, *Racism* (Princeton, 2002), sid. 31.

3. Tidiga koloniala erövrare

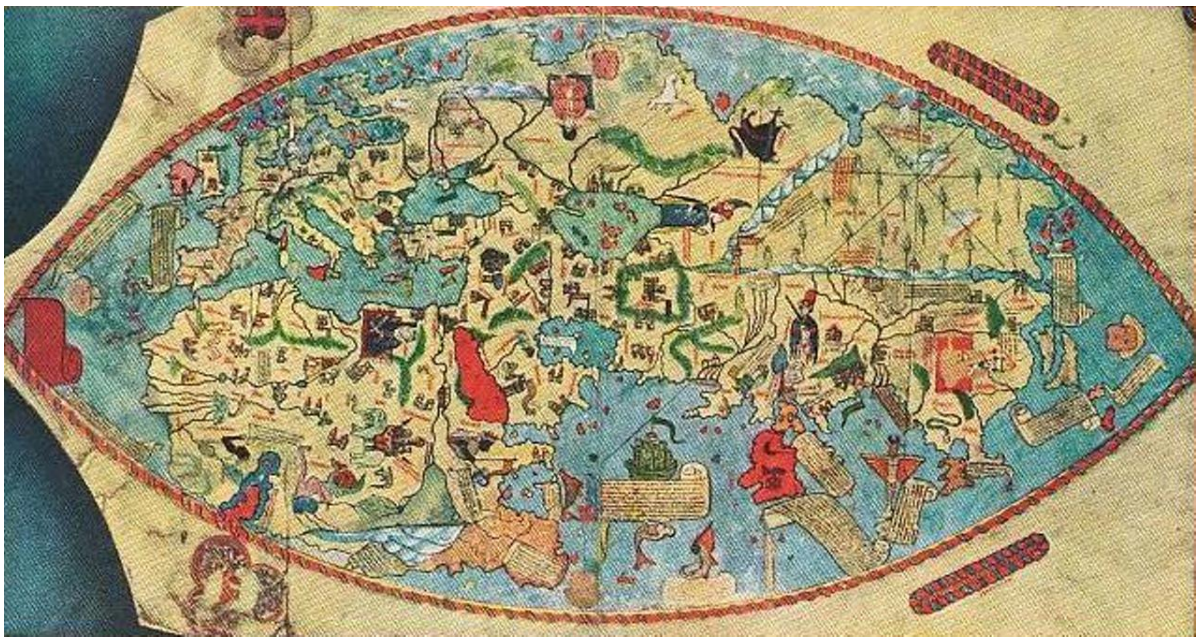

”Columbus-kartan”, möjligen producerad av Christopher Columbus och hans broder Bartolomeo i Lissabon runt 1490, innan upptäckten av de amerikanska kontinenterna. Europa utgör en periferi i nordväst.

Under 1400- och 1500-talet skedde ett fundamentalt geografiskt skifte i européernas mentala bild av världen. Tidigare hade Europa varit en del av världskartans periferi, där Jerusalem placerades i mitten. I och med ”upptäckten” av de amerikanske kontinenterna 1492 och framåt förändrades detta drastiskt. Europa (åtminstone enligt européerna själva) blev den nya världskartans mitt. Men redan sedan antiken – om inte längre – hade Europa varit medvetet om att världen inte endast bestod av dem själva. Det kinesiska imperiets existens i öster var välkänt sedan länge och hade under 1200-talet beskrivits av resenären Marco Polo. Under korstågens 1100-talet uppstod uppgifterna om ett kristet mäktigt rike i Orienten där ”Johannes Prästen” regerade. En av uppgiftslämnarna var en syrisk biskop som år 1144 reste runt i Europa och berättade att en kristen prästkung i öster (som härstammade från de tre vise männen) nyligen hade besegrat muslimerna i ett stort fältslag.[27] De muslimska imperiernas existens var naturligtvis också kända, liksom att det existerade

[27] Dick Harrison, ”Prästen Johannes Rike”, *Svenska Dagbladet* (140916).

människor och statsbildningar söder om Medelhavet (i gamla testamentet besöktes exempelvis kung Salomo av drottningen av Saba, som hade med sig enorma rikedomar till Jerusalem). Dessa ”andra” folk uppfattades av européer som annorlunda, inte minst då de befann sig utanför den starkaste västliga gemensamma identitetsbäraren: den västkristna gemenskapen (katolicismen). Men viktigt i sammanhanget är att det inte existerade en europeisk identitet om överlägsenhet, snarare tvärtom. Främmande imperier och folk uppfattades tvärtom ofta som sofistikerade, avancerade, militärt kompetenta och därmed imponerande. Men det europeiska oceangående projektet innebar en långdragen process som skulle förändra både Europa och den europeiska självidentiteten, i vad som ibland kallas ”the rise of the west” inom forskningslitteraturen. Anledningarna till denna process är omtvistade och det finns ingen anledning till att gå in på dem närmare här. Men som Bethecourt skriver:

> The diversity of humankind seemed to be at the core of the Renaissance, and the categorization of the different parts of the world, as we will see, emerged as a response to this apparent chaos.[28]

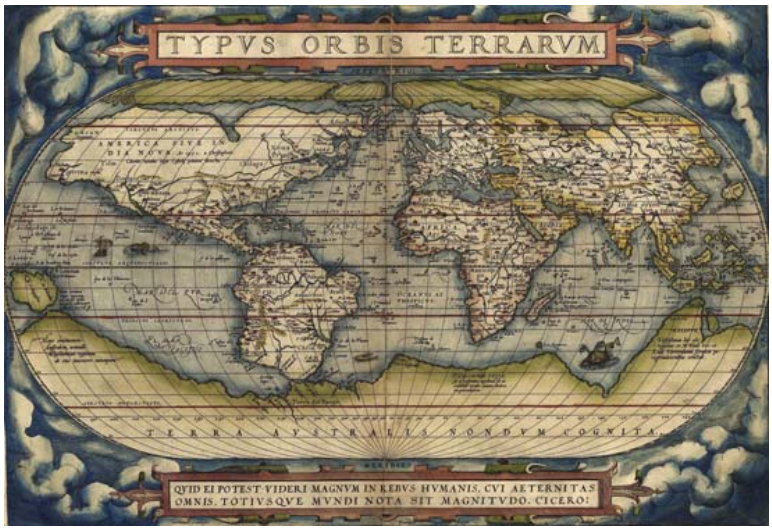

Ortelius världskarta 1570.

År 1570 publicerade den flamländske geografen Abraham Ortelius en ny världsatlas, som kan jämföras med Columbus karta från 1490 (ca) ovan. På bara 60 år hade bilden av världen förändrats dramatiskt. I väster hade två enorma kontinenter uppenbarats och Europa var inte längre en periferi utan beläget i världens mitt. Denna omplacering av Europa möjliggjorde

[28] Bethencourt, sid. 63.

även ett persongalleri, där kontinenterna avbildades som människor (kvinnor) med specifika personligheter. Ortelius avbildade Europa högst upp, den enda gestalten som är fullt påklädd. Även Asien var imponerande utstyrslad, om än barfota. Afrika däremot är närmast naken. Längst ner i hierarkin befann sig Amerika, även hon naken och dessutom utrustad med ett illa tilltygat människohuvud, offret för kannibalism. Bethencourt skriver:

> The iconographic program of this title page is extraordinary: it reveals how, in little more than a century of European oceanic exploration, the main stereotypes of other continents and peoples of the world had crystallized in a visually and powerfully compact way. *The invention of these allegorical figures was extremely important.* [min kursivering][29]

Det bör nämnas att uppfattningen om den euroepiska utvaldheten på jorden självklart hade religiösa dimensioner, eftersom den västliga kristenheten (som dock vid denna tid hade splittrats i katolicism och protestantism) ur ett euroepiskt perspektiv var den enda vägen till frälsning. Men upptäckten av Amerika hade inneburit ett enormt inflöde av kapital, vilket i sin tur födde fram en europeisk borgarklass av handelsmän som erhöll en allt starkare identitet som sammankopplades med europeisk identitet. Bethencourt skriver att ”the portrayal of Europe concentrates ideas of wisdom, justice, ethics, and labor”.[30] Detta var nytt och utgjorde början på en process som skulle utmynna i rasistiska och eurocentristiska föreställningar om ”the west and the rest”, även om det skulle dröja till mitten av 1800-talet innan de europeiska stormakterna på allvar kunde börja utmana de kinesiska och osmanska imperierna samt på allvar ta sig in i det afrikanska inlandet. Men grunden var lagd redan på 1500-talet för ”rasernas” hierarkier och den kommande modernitetens rasbiologi.

Dessa diskurser producerades och reproducerades utifrån de europeiska oceanfaranas möten med ”andra” och en fortlöpande produktion av *otherness*, utifrån

---

[29] Bethencourt, sid 66.
[30] *Ibid*, sid. 67.

specifika situationer och kontexter (sociala, kommersiella, militära). Känslomässiga reaktioner hos européer på fjärran kontinenter kunde växla mellan nyfikenhet, beundran, förakt, avsky och så vidare. Effekterna av möten kunde ge resultat i form av handel, stridigheter, erövring, sjukdomsspridning (med genocida effekter) och utbyten på sociala, religiösa, teknologiska eller kulturella nivåer.

4. Rasismernas utveckling i den nya världen

Det amerikanska kolonialistiska projektet var till en början iberiskt, uppdelat mellan den spanska och den portugisiska kronan. År 1494 slöts Tordesillasfördraget mellan Spanien och Portugal, som delade upp världen mellan monarkierna, under överinseende av påven Alexander VI. Detta innebar under 1500-talet – med sin lutheranska utmaning av påvemakten – att den euroepiska expansionen i ”den nya världen” väsentligen skedde under katolicismens banér. Historikern Daniel Murphree beskriver den spanska koloniseringen av Florida, från 1566:

> The first, and most important, step in this process, according to many imperialists, involved Christianizing the local native peoples. Proponents of this strategy concluded that widespread Spanish immigration to the Floridas and exploitation of the colony's resources could begin only after the peoples of the region, and by extension, the region itself, embraced the Catholic faith and all it had to offer.[31]

Den rasism som därmed drabbade ursprungsbefolkningen i det blivande Latinamerika (det dröjde till 1763 innan det spanska imperiet förlorade Florida till britterna) hade alltså starka religiösa förtecken men innebar även möjlighet till frälsning till ”den sanna tron” och därmed ett potentiellt löfte om inkludering, eller åtminstone en möjlig upphöjelse till en nivå närmare europén. Indianerna kunde förbättras, via religion. Den katolska missionerande verksamhetens framgång var dock blandad, Murphrees artikel om Florida beskriver ett misslyckande. Men även bortsett detta pågick en process av rasifiering av indianerna, där deras hedendom parades ihop med utseende, kulturella aspekter och normer hos ”den andres” samhällen och sociala liv. En tanke om oföränderlighet väcktes, skriver Murphree: ”Once these characteristics were fused together, colonists perceived native activities, much like native appearance, to be intractable and unalterable.”[32] Den tilldömda

---

[31] Daniel Murphree, ”Race and Religion on the Periphery”, ur Henry Goldschmidt, Elizabeth McAlister, *Race, Nation, and Religion in the Americas* (Oxford, 2004).
[32] *Ibid*.

identiteten ”indian” erhöll allt mer negativa konnotationer. Detta tolkades av de spanska kolonisatörerna i religiösa termer, skriver Murphree:

> Differences between Europeans and Indians became more prominent as missionization and colonization efforts faltered. […] Increasingly, the Indians' paganism, and its perceived manifestations, became more pronounced in the writings of Europeans in the Floridas. Facing mounting difficulties, colonists emphasized native ceremonies, barbarous practices, and physical differences as they related to heathen behavior.[33]

Den nordvästeuroepiska expansionen till nya världen fick kraft skedde senare än den iberiska och skedde i större omfattning i Nordamerika. Dessutom utmärktes den av interkontinentalt överförda interna stridigheter – och därmed större kolonial våldsprojektion – mellan europeiska makter (Frankrike, Storbritannien och senare amerikanska revolutionärer) på ett annat sätt än den spansk-portugisiska expansionen under 1500-talet. I denna euroepiska maktkamp blev urbefolkningen inte enbart en företeelse i sig själv, utan även en strategisk faktor – både som resurs och som risk – i kampen mellan européer. Under 1800-talet utmärktes vidare den amerikanska statsbildningen av expansion västerut, efter att president Thomas Jefferson köpte Louisiana från Frankrike år 1803. För Jefferson var expansion västerut ett tecken på Förenta staternas hälsotillstånd. *Go West, young man, go West and grow up with the country*, skaldade publicisten Horace Greeley 1865. Detta innebar att de amerikanska kolonisatörerna ständigt kom i kontakt med nya grupper av ursprungsbefolkningar, med vilka konflikt uppstod om territorier och resurser.

---

[33] *Ibid*.

Kontexten utifrån konflikter och föreställningar anslutna till samtid, geografi och förutsättningar skapade inte bara en alltmer rasbiologisk föreställning om ”den andre”, utan även en europeisk – eller rättare sagt nordvästeuroepisk (i fråga om de brittisk-nordamerikanska grupperingarna en uppfattning om anglosaxisk identitet) identitet, som genomgick en process där denna allt mer uppfattades som ”vithet” (jämfört med tidigare religiösa identiteter, exempelvis hos de iberiska kolonisatörerna på 1500-talet). Jag har skrivit om de uttryck denna proto-moderna rasism kunde få, under de nordamerikanska striderna mellan Frankrike och Storbritannien på 1700-talet. Brittisk irritation drabbade indianstammar som allierat sig med fienden. Den brittiske befälhavaren – lord Jeffrey Amherst – brevväxlade med en underlydande överste, som hade en praktisk idé angående striden. Indianerna skulle nedkämpas med biologisk krigföring; närmare bestämt med hjälp av filtar som infekterats med smittkoppor. Den 13 juli 1763 skrev översten i ett brev till Amherst att ”jag kommer att försöka smitta indianerna med hjälp av filtar som de kanske hittar, men jag får vara försiktig så jag inte drabbas av sjukdomen själv”. Tre dagar senare svarade Amherst:

Field Marshal Jeffery Amherst, 1st Baron Amherst of Montreal.

> Du gör rätt i att försöka smitta indianerna med hjälp av filtar, likväl som du bör försöka varje annan metod som kan utrota [*extirpate*] denna vidriga [*execrable*] ras.[34]

[34] Henrik Arnstad, *Älskade fascism* (Stockholm, 2013), sid. 257.

Händelsen är intressant därför att denna rasism var biologisk och att enbart en fullständig förintelse var tillräcklig, för att lösa problematiken som Amherst såg hos indianerna. Denna förintelse var vidare närmast industriell och innebar dessutom att Amherst manskap personligen slapp mörda de drabbade, med hjälp av skjutvapen eller liknande. Det existerade alltså en påtaglig skillnad mellan den iberiska rasismen i Latinamerika och den anglosaxiska rasismen i Nordamerika, dock främst utifrån utveckling över tid (moderniteten) snarare än kulturella skillnader mellan exempelvis Spanien och Storbritannien. Därav utvecklingen av ”vit identitet” i USA under 1800-talet. Historikern Daniel B. Lee skriver:

> For the development of an enduring racial self-description, the late nineteenth century was a particularly innovative period for White people in America. The decades after the Civil War significantly changed the racial and religious landscape of the country. For the first time, Native Americans, emancipated Blacks, and new immigrants from all over the world challenged the cultural hegemony of Anglo-Saxon Christians with their undeniable presence.[35]

Tanken på en särskilt utvald amerikansk upplaga av den anglo-saxiska ”rasen”, vilken befinner sig i samma diskurs som tanken på Amerika (eller mer specifikt de förenta staterna) som *ett nytt Jerusalem*. Denna tanke återfanns redan hos 1600-talets engelska puritaner, som koloniserade det framtida New England, och har sedan dess utgjort ett tema inom amerikansk nationalism. ”British colonialists in the New World assumed that they shared a common racial and religious identity. America, in the words of Benjamin Franklin, was to be a ’lovely white’ nation reflecting its dominant Anglo-Saxon, Christian heritage”, skriver Lee[36] och fortsätter:

> Americans began to view themselves as an emerging new race, willing to struggle to realize traditional Anglo-Saxon ideals that had lost their value in Britain. In his famous pamphlet Common Sense, distributed in 1776, Thomas Paine wrote that freedom “hath been given her warning to

---

[35] Daniel B. Lee, ”A Great Racial Commission”, ur Henry Goldschmidt, Elizabeth McAlister, *Race, Nation, and Religion in the Americas* (Oxford, 2004).
[36] *Ibid*.

> depart from England." America would be the new "asylum for mankind."[37]

Men denna "vithet" hos den nya *Homo Americanus* var hårt villkorad, vilket bland annat drabbade svenska immigranter, vilket författaren Ola Larsmo visat i sin forskning om svenskslummen Swede Hollow. Svenskarna betraktades som dumma, lata och framför allt icke-vita, vilket framgår av denna källa från 1901, där en amerikansk skogshuggare beskriver arbetet tillsammans med svenskar:

> Här är vi högst femton vita män på sextio svenskar, men vi håller dem kort och de vet vem som bestämmer... det är bara på kvällarna jag behöver ha något att göra med de djuriska varelser man kallar svenskar... att gå bakom en rad svenskar är inget för en man med väl utvecklat luktsinne. Den stanken kan bara komma från en lång rad av otvättade förfäder.[38]

Betydligt mer uppmärksammat inom forskning är den anti-irländska rasismen. Den *keltiska rasen* ansågs "afrikanoid" varför irländare (och i viss mån skottar) ofta avbildades tillsammans med människor av afrikanskt ursprung, för att markera underlägsenhet gentemot den anglo-saxiska människan. Lee beskriver hur man kallade de utsatta för "crackers":

> […] the physical appearance and corresponding character of the typical cracker, whether in the North or South, may be summarized as "lank, lean, angular and bony, with flaming red, or flaxen, or sandy, or carroty-colored hair, sallow complexion, awkward manners, and a natural stupidity or dullness of intellect that almost surpasses belief." Hundley contrasted the physiognomy of the cracker with that of the

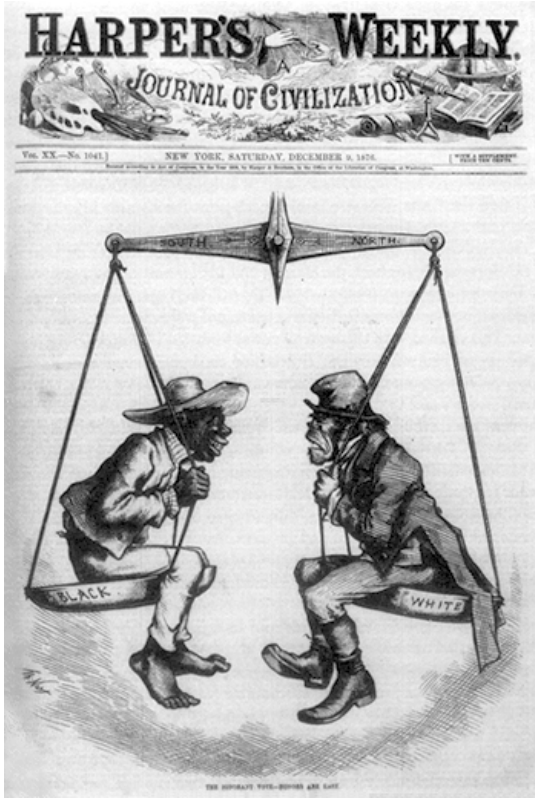

En människa med afrikanskt ursprung och en "cracker" jämförs på omslaget av amerikansk tidning, som lakoniskt frågar vem som är "black" respektive "white".

[37] *Ibid*.
[38] Ola Larsmo, "Välkommen till Swede Hollow: en svensk slum", *Dagens Nyheter* (20130815).

> "gentleman of the South," whose six-foot "physical perfectness" was the blooded legacy of "those mailed ancestors who followed Godfrey and bold Coeur de Lion to the rescue of the Holy Sepulchre who always signed their names with a cross.[39]

Trots den hårdföra rasism som drabbade ”kelter” och ”svenskar” hade dessa en möjlighet, som människor med afrikanskt ursprung saknade. De förstnämnda kunde – via hårdfört, långvarigt och målmedvetet politiskt arbete – förhandla sig in i ”vitheten”, vilket också skedde. Men angående människor med afrikanskt ursprung gäller fortfarande regeln att ”en droppe svart blod” räcker, för att personen skall definieras som icke-vit. Jag skriver om detta:

Det har beräknats att 75 procent av alla ”svarta” amerikaner har förfäder vilka varit europeiska eller ”vita” (ett exempel på detta är president Barack Obama). Ändå fortsätter dessa människor betecknas som ”svarta”. Exemplet visar att det förhandlingsbara angående rasism gäller var gränsen skall dras i en uppfattad gråzon mellan konstruktionerna ”vitt” respektive ”svart”. Trots århundraden av kamp för ”svartas” rättigheter och ett flertal politiska framgångar (angående slaveri, medborgarskap, rösträtt, segregationslagar och så vidare) så visar inte den grundläggande rasistiska uppdelningen mellan ”svarta” och ”vita” några tecken på omförhandling. Detta har konkreta effekter. I USA är det idag tio gånger mer sannolikt för en ”svart” att dömas till fängelse, jämfört med en ”vit” som begått samma brott. En ”svart” som döms för mord på en ”vit” får dödsstraff 15 gånger oftare än om förhållandet varit det omvända.[40]

Ingenting tyder för övrigt på att denna regel som ”en droppe svart blod” gäller mindre i Europa än i USA.

---

[39] Lee.
[40] Arnstad, sid. 264.

5. Det rena folket i norr.

Ett av de mer bisarra inslagen i den nazityska raspolitiken, var tanken att importera svenska män till tredje riket, där de via samlag skulle befrukta tyska kvinnor. Rent genetiskt skulle därmed svenskarnas renare germanska blod förädla det tyska folket, som rasbiologiskt blivit alltför besmutsat med *icke-germansk rasmaterial*. Ordet nazismen valde för denna svenska förädling av tyskarna var ”vitamininjektion”. Professor Birgitta Almgren skriver:

> Nazistiska rasbiologer tog upp den gamla drömmen om friska vilda Norden som bevarat den äkta tysk-germanska rasen och proklamerade en etnisk vitamininjektion i form av nordiskt blod, som skulle rädda Västerlandet från hotande förfall och undergång.[41]

Maja Hagerman studerar hur den svenska rasbiologiska forskningen under 1800- och 1900-talen blev en viktig del av konstruktionen av svenskhet. Det vill säga produktionen av vetenskaplig *sanning* om svenskarna som ett unikt rasrent befolkningsskikt bland de *germanska* folken (exempelvis tyskar, danskar, holländare, engelsmän, etc.), vilka i övrigt råkat ut för skadlig *rasblandning* under årtusendena. ”Vårt land hade inte bara fått ett överflöd av järnmalm och skog, utan också ett folk som var friskare och starkare än andra. Ingen annanstans inom den vita rasen fanns en germansk folkstam som var så ren och oblandad som här”, beskriver Hagerman.[42] Denna sanningsproduktion blev ett välfungerande ideologiskt instrument i processen att tillverka svensk nationell identitet och den nazityska idén om svensk ”vitamininjektion” ovan visar på dess framgång även internationellt.

Frågan varför en rasistisk-biologisk konstruktion av unikt renrasiga ariska germaner blev särskilt stark just i norra Skandinavien (Sverige-Norge var i union 1814-1905) diskuteras inte i kurslitteraturen. Jag vill argumentera att denna rasbiologiskt-politiska retorik bör kontextualiseras utifrån sin samtid. Sverige var under slutet av

---

[41] Birgitta Almgren, *Drömmen om Norden: nazistisk infiltration i Sverige 1933-1945* (Stockholm, 2005), sid. 350f.
[42] Maja Hagerman, *Det rena landet: om konsten att uppfinna sina förfäder* (Stockholm, 2011), sid. 10.

1800-talet och början av 1900-talet ett utvandrarland i identitetskris. Ungefär en miljon svenskar emigrerade – vilket är en enorm siffra, med tanke på att Sveriges befolkning år 1900 utgjorde enbart 5,2 miljoner människor.[43] *Svenskhet* led brist på positiva konnotationer. Statistikern Gustav Sundbärg skrev 1901 om svenskarnas brist på ”nationell instinkt”:

> Sverige, under det tidehvarf som nu håller på att gå till ända, har icke haft någon nationell instinkt, icke någon egen nationell uppgift, – eller om dylika uppgifter funnits, så ha de sannerligen fått sköta sig själfva. Huru ha vi ej i stället svärmat för andra folk och deltagit i deras öden.[44]

Tanken att svenskarna utgjorde en särskilt ädel rasbiologisk renhet – och att detta kunde bevisas vetenskapligt – innebar därmed en välkommen möjlighet till status hos en perifer nationell konstruktion, som sviktade i självförtroende och självkänsla.

Redan under 1700-talet uppstod idén, att mänskliga *rasers* respektive kvaliteter kunde avgöras genom att mäta kranier. Den svenske anatomen Anders Retzius (1796–1860) bidrog med en indelningsmetodik, där skallar delades in i *dolikocefaler* (långskallar) och *brakycefaler* (kortskallar). Indelningen tolkades rasistiskt, utifrån att rasrena germaner ansågs utmärkas av långskallighet. Denna egenskap hade emellertid fått ge vika i Tyskland, där långskallarnas ras ”mer eller mindre undanträngts”. Så var emellertid inte fallet i Skandinavien, vars folk även utmärktes av ”ljust hår, blåa ögon och blek hy”.[45] Nyckelordet var *renhet*, vilket språkligt står i kontrast mot *smutsighet*, som i rasbiologisk terminologi utgår från begreppet *degenerering*. Häri låg Sveriges ansvar inte enbart mot den egna befolkningen, utan också mot hela mänskligheten. Via den ständigt pågående rasblandningen hotades inte bara den arisk-germanska rasen, utan i förlängningen alla människors framtid.

---

[43] Riksarkivet, ”Sveriges befolkning 1900”, http://webbutik.riksarkivet.se/se/produkter/cd-dvd/sveriges-befolkning-1900.html (hämtat 160513).
[44] Gustav Sundbärg, ”Bristen på nationell instinkt” (1911), http://runeberg.org/folklynn/instinkt.html (hämtat 160513).
[45] Hagerman, sid. 181.

”Undergången väntade eftersom den ständigt fortskridande rasblandningen till slut obevekligen skulle leda till mänsklighetens totala kollaps”, refererar Hagerman.[46]

Av särskild vikt framstod uppfinnandet av *vikingen* och konstruktionen av en speciell tidsålder, kallad *vikingatiden*, som lanserades av arkeologen Oscar Montelius. Han beskrev hur speciellt renrasiga nordmän – vikingar – ”med sitt friska blod föryngrade folken” i Europa, runt år 1000. Denna nya forntida värld och dess huvudpersoner var en internationell succé. Exempelvis bidrog legenden om vikingen Leif Eriksson till att förbättra statusen för skandinaviska invandrare i USA och år 2009 proklamerade president Barack Obama att den 9 oktober ska firas som den officiella Leif Eriksson-dagen:

> Over a millennium ago, Leif Erikson -- son of Iceland and grandson of Norway -- arrived in North America and founded the settlement Vinland, located in modern-day Canada. Today, we celebrate his historic voyage and remember those who journeyed to America from far-away lands. […] NOW, THEREFORE, I, BARACK OBAMA, President of the United States of America, do hereby proclaim October 9, 2009, as Leif Erikson Day, and I call upon all Americans to observe this day with appropriate ceremonies, activities, and programs.[47]

En höjdpunkt i arbetet för att ge svenskarna särskild status som rasrena germaner var den stora rasundersökningen 1897-1898, då årskullar av värnpliktiga undersöktes utifrån huvudmått, med mera. Den dystopiska tanken var att detta skedde i sista ögonblicket. ”Med den alltjämt ökade omflyttningen och uppblandningen af befolkningen, i de olika delarna af landet, har det varit af betydelse, att de blifvit verkställda, innan det är för sent”, enligt anatomen Gustaf Retzius.[48] Undersökningsresultatet var emellertid en succé:

---

[46] *Ibid*, sid. 184.
[47] The White House, ”Presidential Proclamation - Leif Erikson Day” (October 07, 2009), https://www.whitehouse.gov/the-press-office/presidential-proclamation-leif-erikson-day (hämtat 160513).
[48] Hagerman, sid. 347.

> Svenskarne torde i själva verket vara de jämförelsevis renaste återstoderna af de gamla germaniska folken, och de utgöra än idag i antropologiskt hänseende ett märkvärdigt *homogent* folk.[49]

Ordet ”homogent” om svenskarnas kvaliteter förblir en central del av den svenska självförståelsen om det egna *rena landet*, i kontrast till skadlig uppblandning. En tanke, utifrån en tradition av romantisk myticism, vilken studerats av Stefan Arvidsson.[50] Ordet ”myt” kan tolkas på flera sätt, men under 1800-talet slut framstod tanken att mytologier ”are portraits of the soul of the people (*Volhgeist*) who created them […] . The production of myths, therefore, was looked upon as crucial for nationalistic politics to be successful”, skriver Arvidsson. Dessa (re)konstruerade myter blev sedan ett viktigt element i sanningsproduktionen kring tanken om den indoeuropeiske *ariern*, vilken framför allt ställdes i kontrast gentemot *semiten*, det vill säga i förstone *juden*. Begreppen ”arier” och ”german” blev i det närmaste synonyma, eller i alla fall ofta utbytbara, utifrån tankar om ursprunglighet – renhet – kontra nedsmutsning, rasblandning och icke-homogenitet.

Den explicita och officiella retoriken kring nordisk raslig renhet och homogenitet gick i moralisk konkurs med Hitlers fall 1945, men fortsatte trots det relativt obehindrat inom populärkultur, underhållning och allehanda publika miljöer. En framstående reproducent var exempelvis den populäre visdiktaren och författaren Evert Taube, som ständigt återkom till behovet av renrasighet och hotet från ”denna fruktansvärda rasblandning”.[51] Detta ideal påpekar Taube i flera visor, exempelvis i *Invitation till Guatemala*:[52]

> Jag har en rancho i Guatemala,
> om fröken Larzon vill flytta dit.
> Där har jag kaffe, miljoner bönor,
> men ingen kvinna tillräckligt vit.

---

[49] *Ibid*.
[50] Stefan Arvidsson, ”Aryan Mythology as Science and Ideology”, *Journal of the American Academy of Religion*, vol. 67, nr. 2 (1999).
[51] Evert Taube, *Guatemala* (Stockholm, 1961).
[52] Insjungen i duett med Brita Borg år 1961.

Taube återgav också ständigt i sina reseberättelser hur vikingarna spred det germanska ädla ”blodet” över Europa, som här i Normandie

> När jag skulle förklara en sak för dem och använde uttrycket ”ni sydlänningar” (*vous mendionals*) brast de i skratt. Och en båtsman från Dieppe skrek, med cidermuggen i högsta hugg: ”Du är väl inte mera skandinav än vi för att du bor i Sverige! De riktiga skandinaverna flyttade till Frankrike för över tusen år sedan. Hade ni någon historia innan dess, kanske! De som stannade kvar i Skandinavien, det var så’na som inte dög till vikingar.”[53]

En intressant detalj är att – trots nutidens ständiga offentliga manifestationer av vikingar och vikingatid – så framförs ofta åsikten att denne hjälmprydde nordbo aktivt döljs för svenskarna, utifrån en konspiration av politisk korrekthet. Att manifestera vikingar officiellt, exempelvis via utställningar och så vidare, påstås förhindras eftersom det kan såra invandrare.[54] Parallellt med dessa utsagor är manifestationerna av vikingatiden talrika. Exempelvis är Vikingautställningen på Historiska museet överdimensionerad, jämfört med andra tidsperioder.[55]

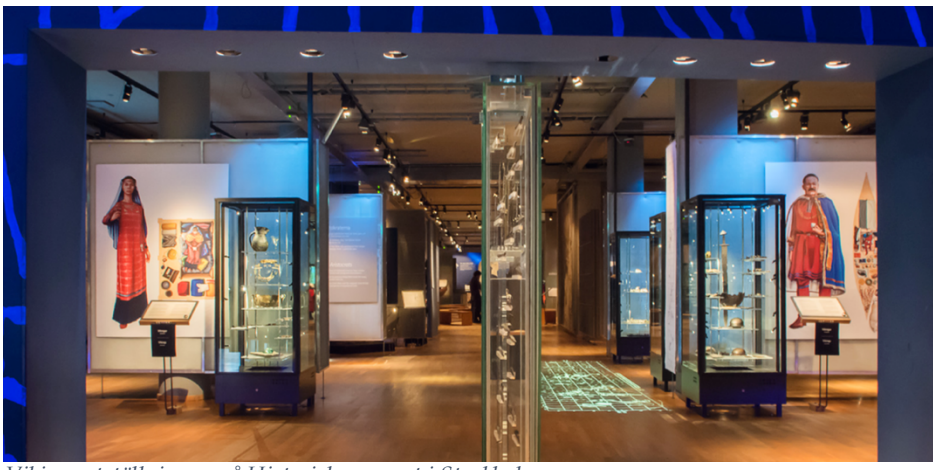

Vikingautställningen på Historiska museet i Stockholm.

Den nutida rasbiologiska diskursen domineras i övrigt av formuleringen att Sverige på kort tid (ett par decennier) förändrats, från att ha varit ”etniskt” *homogent* till att

---

[53] Evert Taube, *I najadernas gränd* (Stockholm, 1956), sid. 190.
[54] Se exempelvis Johannes Heuman, ”Dags att isländska sagor blir hens gamman igen”, *Respons* (2/2016), http://tidskriftenrespons.se/article/dags-att-islandska-sagor-blir-hens-gamman-igen/ (hämtat 160513).
[55] Utställningsverksamhet om vikingar finns även på Birka-museet i Mälaren. År 2017 öppnar ett ”upplevelsecentrum” om vikingar, på Djurgården i Stockholm; http://www.svd.se/nytt-museum-ska-krossa-vikingamyten (hämtat 160516).

idag utgöra ett ”mångkulturellt” *icke-homogent* land. Utifrån denna observation är rasbiologin – som vetenskap betraktad – alls inte ett passerat stadium, utan utgör en ännu högst levande praktik inom svensk akademi och offentlighet. Ett exempel på det är Utrikespolitiska institutets officiella skildring av Sverige:

> På 1930-talet återvände en del emigranter, och under krigsåren 1939–1945 kom flyktingar från grannländer. Sverige sågs dock fortfarande som ett etniskt homogent land. Under senare hälften av 1900-talet blev Sverige däremot ett invandrarland med allt större etnisk mångfald.[56]

Enligt institutet har alltså det *homogena* Sverige upphört att existera och har istället efter 1950 ersatts av ett *invandrarland*, det vill säga invandrarnas land. Andra exempel är mer optimistiska och anser att Sverige fortfarande är ”etniskt homogent”, vilket förklarar varför det svenska samhället fungerar bättre än sydeuropeiska motsvarigheter. Tidningen *Forskning och Framsteg* skriver att ”etniskt homogena länder i norra och västra Europa med protestantisk befolkning ofta kommer ut mycket bra”.[57] Politikern Carl-Vincent Reimers (mp) går längre och skriver att hela det svenska systemet – med medborgare som ”betalar sin skatt i tid och respekterar demokratiska principer” – existerar tack vare *homogenitet*:

> Det som är betydligt mer kontroversiellt, och som måste lyftas fram i debatten, är att denna tillit i sin tur har möjliggjorts tack vare att Sverige under överskådlig tid varit ett kulturellt homogent land. Det räcker med att jämföra oss med våra grannar nere på kontinenten för att se att skillnaderna är slående.[58]

Dikotomin mellan renheten i ”det etniskt homogena Sverige” och utmaningarna i ”det mångkulturella Sverige” upprätthålls alltså idag som en självklarhet, utifrån diskursiv sanningsproduktion. Observera att detta sällan görs utifrån medvetna

---

[56] Utrikespolitiska institutet, ”Sverige: befolkning och språk”, https://www.landguiden.se/Lander/Europa/Sverige/Befolkning-Sprak (hämtat 160513).
[57] Henrik Höjer, ”Demokrati är inte allt som behövs”, Forskning och Framsteg (141225), http://fof.se/tidning/2015/1/artikel/demokrati-ar-inte-allt-som-behovs (hämtat (160513).
[58] Carl-Vincent Reimers, ”Det mångkulturella samhället kräver välfärdsstatens avskaffande”, *Svensk tidskrift* (151030), http://www.svensktidskrift.se/det-mangkulturella-samhallet-kraver-valfardsstatens-avskaffande/?s=homogent (hämtat 160513).

rasistiska föreställningar, utan oftare icke-reflekterat. Förhållandet anses utgöra ett icke-ifrågasatt och självklart faktum. Därmed kan sägas att det rasbiologiska arbetet under 1800- och 1900-talen fortsätter vara en framgång.

6. Rasismer i pluralis.

För att via exkluderande konstruera ett ”vi”, måste ett kontrasterande (dikotomiskt) ”dem” produceras, gentemot vilket de egenskaper som ”vi” sägs inneha framkallas. Därav behovet att konstruera olika ”dem”, vilka ges stereotypa egenskaper som står i motsatsförhållande till det ”vi” som eftersträvas. I dessa identitetskonstruktioner utgör rasistisk taktik ett kompetent redskap, eftersom specifika kollektiv kan tilldömas exakt de motsatta anti-egenskaper som eftersträvas. Därav behovet av flera olika rasismer, eller ”rasismer i pluralis”. Två exempel:

1. Om man vill producera egenskapen ”intelligent” hos gruppen ”vi” kan rasismen hemfalla åt stereotypa skildringar av ”den svarte” (”afrikanen”), som utifrån rasismens världsbild utmärks av dumhet.
2. Om man vill producera egenskapen ”pålitlig” hos gruppen ”vi” kan rasismen hemfalla åt stereotypa skildringar av ”juden”, som utifrån rasismens världsbild utmärks av lömskhet, konspirationer och dold illvilja.

Detta pekar på rasismens – utifrån dess existens som politik inriktad på makt – olika behov. Det är därför en självklarhet att rasismen existerar i olika skepnader, precis som alla andra politiska ideologiers manifestationer som konkret politik.

Den moderna antisemitismens huvudsakliga roll kan sägas vara, att utifrån rasism kritisera olika aspekter av moderniteten, som rasisten vill angripa. Historikern Lena Berggren skriver om ”något högst väsentligt”, vilket är att antisemitism ”inte har något att göra med judarna själva. Den är skapad i ett icke-judiskt sammanhang.”[59] Den modernitetskritik som antisemitismen antog under 1800-talet förklarar varför judehat existerade i många politiska diskurser. Detta berodde helt enkelt på att modernitetskritiken antog flera former. Inom högerns antipati för vänstern talade man om *judesocialism*, *judebolsjevism*, etc. Inom vänstern motsvarades detta av retorik

[59] Lena Bergrgen, *Blodets renhet: en historisk studie av svensk antisemitism* (Malmö, 2014), sid. 23.

kring *judekapitalismen*. På samma sätt existerade antisemitismen inom fält som svårligen placeras på en höger-vänster-skala, exempelvis mediekritik, där begreppet *judepressen* fortlöpande användes. Vidare ansågs fenomen som allmän degenerering, feminisering, urbanisering, internationalisering, industrialisering, etc., vara en del av *judarnas konspirationer*, för den som ogillade dessa utvecklingar.

Både rasismen gentemot *den lömske österlänningen* (antisemitismen) och hudfärgsrasismen som utgår från att ju mörkare människa desto dummare människa (med *afrikanen* som antites till ”den vite”) är relativt enkla att analysera, som endimensionella idealtyper av specifika former av rasism. Antiziganismen – rasismen mot romer – är mer komplicerad, eftersom den utgör en hybrid av ovanstående rasismer. Romerna är enligt rasismens världsbild inte lika intelligenta som ”vita” och ”judar”, men inte heller lika ointelligenta som ”afrikaner”. Romerna är däremot minst lika opålitliga som *judar*, men inte utifrån en lika grundligt konstruerad konspirationsteori (dagens rasistiska retorik om romernas ”organiserade tiggeri” skiljer sig i djup från tanken om en ”judisk världskonspiration”). Antisemitism och antiziganism har dock det gemensamt, att både judar och romer (liksom ”muslimen”) representerar ”det österländska”. Jan Selling skriver att ”Romer är en folkgrupp med rötter i norra Indien som på 1000-talet började röra sig västerut.”[60] De gemensamma dragen hos antisemitism respektive antiziganism har inneburit, att vissa akademiker anser att de utgör två manifestationer av samma rasism. Selling understryker också den relativa bristen på forskning, angående antiziganism.[61]

På samma sätt är antiziganismens politisk-sociala funktion hos rasismen mer svåranalyserad än antisemitismen. Där *juden* som gestalt representerade

---

[60] Jan Selling. *Svensk antiziganism: fördomens kontinuitet och förändringens förutsättningar* (Stockholm, 2014), sid. 11.

[61] Denna syns både inom svensk nationell forskning och internationellt. Exempelvis är det ännu oklart hur många romer som mördades under Förintelsen. Det finns till och med olika forskaruppfattningar om de nazistiska morden på romer bör inräknas i Förintelsen, eller om de bör klassificeras som en del av ett separat nazistiskt folkmordsprojekt.

moderniteten, gestaltade *romer* snarare anti-modernitet. Denna uppfattning var etablerad redan mot slutet av 1700-talet, då akademikern Heinrich Grellman utgav verket *Historischer Versuch uber die Zigeuner*. Selling skriver:

> I förordet gör Grellmann klart att ett folk han kallar »zigenare« har brett ut sig över hela Europa och dragit uppmärksamheten till sig genom »sällsamma seder och bruk« och framförallt på grund av sin »fördärvade moral i alla stater brännmärkts såsom mänsklighetens avskum«.[62]

Antiziganismens ständiga slutsats är att ”zigenaren” aldrig kan civiliseras, det vill säga assimileras till det moderna västerländska samhället. I jämförelse med ”juden” innebär detta både likheter och skillnader. ”Romernas »ständiga kringvandrande« och envisa fasthållandet vid sin kultur gör att Grellmann drar jämförelsen med judarna. Traditionsbundenheten ser han som en typiskt orientalisk egenskap”, skriver Selling.[63] Skillnaden är att ”juden” lömskt låtsas anpassa sig till (infiltrera) modernitetens samhällen (nationalstater), medan romerna öppet trotsar moderniteten via nomadisk livsstil. Antisemitismens hat mot *judens* hycklande anpassning till nationalismen syns exempelvis hos August Strindberg, som ironiserar över ”Moses” låtsade fosterlandskärlek i *Det nya riket* från 1882:

> Moses är god patriot. Detta påstående synes
> strida mot hans visade likgiltighet mot det gamla
> fäderneslandet, men detta är blott en skenbar
> motsägelse, ty som sitt fädernesland anser han, och det
> med rätta, det land, där han är född och där han
> får slå upp bod. Utan denna anmärkta
> likgiltighet för det gamla fäderneslandet, vilken även tyckes
> stå i strid mot hans kärlek för det gamla (vilket
> dock blott är skenbart), skulle Moses aldrig ha kunnat
> så assimileras med svenska nationen.[64]

---

[62] Selling, sid. 21.
[63] *Ibid*, sid. 22.
[64] August Strindberg, *Det nya riket* (1882), sid. 89, http://runeberg.org/strindbg/nyariket/0089.html (hämtat 160516).

Selling visar hur denna skillnad mellan ”juden” och ”zigenaren” har tolkats, exempelvis hos Ivar Lo-Johansson 1929:

> []]uden har en enastående anpassningsförmåga […] zigenaren nästan ingen […] tvärtom är han stolt, fräck och fri. Resultatet måste med de förutsättningar under vilka han gjorde sitt inträde i Europa bli som det blivit. Och i dag rymma judarna bland sig de rikaste, zigenarna de fattigaste.[65]

Utifrån ovanstående resonemang framträder de politiska syftena med (1) antisemitism och (2) antiziganism tydligare:

- **Antisemitism** kan användas för att kritisera modernitet, genom att egenskaper hos moderniteten som agitatören ogillar rasistiskt förknippas med judiskhet.
- **Antiziganism** kan användas för att kritisera anti-modernitet, genom att egenskaper hos ”det bakåtsträvande” rasistiskt förknippas med romer (nomadliv, tjuveri, smutsighet, etc.).

Barnbok från 2012.

Observera att ovanstående stereotyper även kan användas på motsatt sätt. Den som vill hylla modernitet kan göra detta via att hylla ”juden”, som symbol för ett progressivt och kosmopolitiskt levnadssätt. Den som tvärtom vill kritisera modernitetens levnadssätt kan hylla romers fria och uppfattat bekymmerfria nomadiska liv. I Ingmar Bergmans storfilm *Fanny och Alexander* vill huvudpersonen fly sin grymme styvfader med en cirkusprinsessa, en ung ”zigenerska” vid namn Tamara.[66] Att ”rymma

[65] Selling, sid. 33.
[66] Ingmar Bergman (manus och regi), *Fanny och Alexander* (spelfilm, 1982).

med en cirkus" förblir än idag ett tema i barnböcker, där medelklassbarn drömmer om ett liv bortom skolklockans tyranni. Detta utifrån konnotationen mellan romer och cirkuslivet.[67]

Angående religiös retorik kring rasism heter det vanligen att pre-modernitetens kristna antisemitism kring år 1800 ersattes av en sekulär dito. Detta bör problematiseras, eftersom kristenheten förblev en stark röst i hetsen mot exempelvis judar, även under moderniteten. Men retoriken förändrades. Jag skriver om detta i *Älskade fascism*:

> Redan 1850 grundades den aggressivt antisemitiska jesuitiska tidskriften *Civiltà Cattolica*, som snabbt blev en av Vatikanens viktigaste publikationer. Dess judehetsande kampanjer nådde ett klimax 1890 och resulterade i en bästsäljande antisemitisk bok – *Della questione giudaica in Europa* ("Angående den judiska frågan i Europa"). Under denna tid förhöll sig katolicismen till religiösa dimensioner i sin antisemitism, vilket dock förändrades. *Civiltà Cattolica* breddade sin bevakning till den sekulära politiken och antisemitismen förändrades. Judarna omdefinierades, från religiös grupp till en "ras", och associerades med sociala och politiska teorier.[68]

Historikern Salvatore Garau skriver om hur Vatikanen fördömde officiellt "en serie av moderna idéer och ideologier", som ansågs representera avigsidor hos moderniteten:

> Rationalism, parlamentarism, socialism, religionsfrihet, separationen mellan kyrka och stat, framsteg, liberalism och modern civilisation. I ett kyrkligt klimat, fientligt inställt till modernitet, associerades judar allt mer med de teorier som katoliker uppfattade som mest hotfulla. Tanken var att judarna, genom att skapa dessa nya filosofier, hoppades anstifta oordning och anarki i det kristna samhället.[69]

---

[67] Många romer som kom till Sverige i början av 1900-talet ingick i nätverk av familjer som reste i norra Europa inom ambulerande tivoli- och cirkusverksamhet. Se exempelvis Sara Griberg, "Romer i Sverige", *Populär historia* (120716), http://www.popularhistoria.se/artiklar/romer-i-sverige/ (hämtat 160516).
[68] Henrik Arnstad, *Älskade fascism: de svartbruna rörelsernas ideologi och historia* (Stockholm, 2013), sid. 278.
[69] Salvatore Garau, "Between 'Spirit' and 'Science': The Emergence of Italian Fascist Antisemitism through the 1920s and 1930s", ur *Fascism and the Jews: Italy and Britain* (London, 2010), sid. 44.

Problemet i sökandet efter en analys om religion och fenomen som *antisemitism* och *antiziganism* är att den religiösa sfären diversifieras i ökande grad under moderniteten. De stora institutionerna (katolska kyrkan under påven, svenska statskyrkan, etc.) kompletteras med allt fler religiösa centra, som frikyrkor, väckelserörelser, alternativa icke-kristna institutioner och så vidare. De religiösa sfärerna hade därmed att förhålla sig rasistiskt eller icke-rasistiskt inom modernitetens ramar på samma sätt som övriga samhället. Samtidigt går det att diskutera, huruvida det är en slump att exempelvis de så kallade ”Tattar-kravallerna” 1948 ägde rum just i det starkt kristet konnoterade Jönköping.

Jag vill argumentera att kristet inflytande i modernitetens Sverige självklart kan bidra till rasism, utifrån vissa religiösa utövares dragning till konservativa värderingar. Men framför allt synes det mig som om relationen religion-rasism präglas av polarisering. Vissa kristna utövare dras mot rasism enligt ovan, medan andra dras mot antirasism, utifrån tanken att alla människor är lika inför Gud. Relativt sett få blir kvar i ”mitten” eller lämnas oberörda inför diskussionen. De historiska exemplen på detta är många, exempelvis konflikten mellan den nazifierade tyska kyrkan respektive isolerade grupper av antinazistiska kristna tyskar 1933-1945. Eller den krigstida konflikten i Bohuslän, mellan en antinazistisk regional kyrkoledning och ett stundtals pronazistiskt prästerskap.

7. Mestizaje – den kosmiska rasen.

Imperieteori är ett relativt nyvaknat forskningsfält, inom transnationell och global historia. Historikerna Jane Burbank och Frederick Cooper definierar imperium enligt följande, i verket *Empires in World history: power and the politics of difference*:

> Empires are large political units, expansionist or with a memory of power extended over space, polities that maintain distinction and hierarchy as they incorporate new people.[70]

Redan i studiens undertitel understryks att ett imperium utmärks av ”politics of difference”, det vill säga en statsbildning som på olika sätt hanterar olika delar av en befolkning, som inte idealiseras utifrån *homogenitet,* som hos nationalstaten. Tvärtom erkänner ett imperium den mångfald som enheten inrymmer. Vidare framhåller Burbank-Cooper att ett imperium innebär en specifik minneskultur; ”a memory of power extended over space”. Denna diskurs kan fortsätta leva, även då ett imperium upplöses och dess beståndsdelar övergår till att bli nationalstater eller bildar en specifik region i vars kollektiva minne delaktigheten i ett svunnet imperiebygge ingår i produktionen av identitet.

Ett exempel på en sådan region är Latinamerika, där minneskulturen kring det svunna spanska (och i viss mån portugisiska) imperiet är en viktig beståndsdel av den regionala identiteten. Detta utdöda imperiums ”politics of difference” existerar som en retorisk fond, bakom Marilyn Grace Millers studie *Rise and Fall of the Cosmic Race: The Cult of Mestizaje in Latin America*.[71]

Miller refererar och problematiserar det latinamerikanska identitära begreppet *mestizaje*, vars ordbas återfinns i det svenska begreppet *mestis*. På svenska betyder ordet ”halvindian” men i en latinamerikansk kontext är det mer komplicerat och

---

[70] Jane Burbank och Frederick Cooper, *Empires in World history: power and the politics of difference* (Princeton, 2010), sid. 8.
[71] Marilyn Grace Miller, *Rise and Fall of the Cosmic Race: The Cult of Mestizaje in Latin America* (Austin, 2004).

differentierat. En tolkning är att *mestizaje* utgör den matematiska summan av alla etniciteter och befolkningsgrupper som existerar i Latinamerika, en mix inte bara av ursprungsbefolkning (*indianer*) och sådana vars ursprung existerar på iberiska halvön, utan även av avkomman från afrikaner (slavar). Även asiater och andra grupper tillförs ibland identiteten *mestizaje*, som fortlöpande erfar både inkluderingar och exkluderingar samt konnoteras både positivt och negativt. *Mestizaje* utgör alltså ett komplext begrepp.

Spansk man med indiansk hustru och mestizaje-barn, målning från cirka 1770.

Viktig manifestation i *mestizaje*-begreppets idéhistoria är mexikanen José Vasconcelos verk *The cosmic race* (”Den kosmiska rasen”) från 1925.[72] Vasconcelo argumenterar för att hela Latinamerika bör omfamna ras- och kulturblandningen inom *mestizaje*-diskursen som en progressiv tanke. Vasconcelo representerade därmed *Pan-latinamerikansk* politisk agitation, till skillnad från nationalismen som utgick från regionens nationalstater. Observera i övrigt årtalet Vasconcelo publicerar sitt verk: 1925, det vill säga under rasbiologins absoluta historiska zenit. Att just då manifestera tanken på fördelen med rasblandning var speciellt, men alltså fullt möjligt (jämför gärna med den samtidiga svenska fobin för samma fenomen).

[72] Miller, sid. 2.

Utifrån regionens koloniala historia är det intressant att jämföra med den samtida mellankrigstida spanska ultranationalismen, manifesterad i den fascistiska Falangiströrelsen under José Antonio Primo de Rivera. Denna fascism brukar framhållas i den teoretiska diskussionen huruvida en fascistisk rörelse måste vara rasistisk. Den spanska falangismen var ett exempel på en fascism, som visserligen innehöll rasistiska element (antisemitism), men som generellt underkommunicerade rasismen. ”Överhuvudtaget var falangismens fascistiska ultranationalism inte särskilt etnisk. Utifrån den spanska imperietraditionen var den snarare deriverad utifrån spansk historia, kultur och traditionella institutioner”, skriver jag i *Älskade fascism*.[73] Med andra ord finns det en tydlig mellankrigstida koppling mellan spansk fascism och Latinamerikas *mestizaje*-identitet; bägge utgick från den transatlantiska iberiska imperietraditionen.

Men under 1900-talets gång började akademiker ifrågasätta idealiseringen av *mestizaje*, refererar Miller. Även *mestizaje*-idétraditionen innehöll exkluderingar och romantiserade stereotyper. Det konstruerades särskillnad mellan *mestizaje*-majoriteten och *icke-vita*. Även *blandningen* som rasifierat ideal utgör en egen zon av identitet, som kan utnyttjas politiskt.

[73] Henrik Arnstad, *Älskade fascism: de svartbruna rörelsernas ideologi och historia* (Stockholm, 2013), sid. XX.

Litteratur och källor

- Almgren, Birgitta, *Drömmen om Norden: nazistisk infiltration i Sverige 1933-1945* (Stockholm, 2005).
- Arnstad, Henrik, ”Från rasbiologi till kulturbiologi”, *Forum för levande historias skriftserier* (Stockholm, 2012).
- Arnstad, Henrik, *Älskade fascism: de svartbruna rörelsernas ideologi och historia* (Stockholm, 2013).
- Arvidsson, Stefan (1999). Arian Mythology as Science and Ideology”, *Journal of the American Academy of Religion*, vol. 67, nr. 2
- Berggren, Lena (2014). *Blodets renhet: en historisk studie av svensk antisemitism*, Malmö: Arx.
- Bethencourt, Francisco, *Racisms : from the Crusades to the Twentieth Century* (Princeton, 2015).
- Burbank, Jane och Cooper, Frederick, *Empires in World history: power and the politics of difference* (Princeton, 2010).
- John F. Dovidio, Samuel L. Gaertner och Kerry Kawakami, ”racism”, ur John F. Dovidio, Miles Hewstone, Peter Glick, Victoria M. Esses (red.), *The SAGE Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination* (London, 2010).
- Garau, Salvatore, ”Between ’Spirit’ and ’Science’: The Emergence of Italian Fascist Antisemitism through the 1920s and 1930s”, ur *Fascism and the Jews: Italy and Britain* (London, 2010).
- Fredrickson, George M., *Racism* (Princeton, 2002).
- Maja, Hagerman, (2011). *Det rena landet: om konsten att uppfinna sina förfäder*.
- Goldschmidt, Henry, McAlister, Elizabeth, *Race, Nation, and Religion in the Americas* (Oxford, 2004).
- Harrison, Dick, ”Prästen Johannes Rike”, *Svenska Dagbladet* (140916).
- Larsmo, Ola, ”Välkommen till Swede Hollow: en svensk slum”, *Dagens Nyheter* (20130815).
- Miller, Marilyn Grace (2004). *Rise and Fall of the Cosmic Race: The Cult of Mestizaje in Latin America*, Austin, Tx: University of Texas.

- Rattansi, Ali, *Racism: a very short introduction* (Oxford, 2007).
- Selling, Jan (2014). *Svensk antiziganism: fördomens kontinuitet och förändringens förutsättningar*, Jan Selling Kulturproduktion.
- Strindberg, August, *Det nya riket* (1882).
- Sundbärg, Gustav, ”Bristen på nationell instinkt” (1911).
- Taube, Evert, *Guatemala* (Stockholm, 1961).